

CHICAGO OKULU: CHICAGO'YA ÖZGÜ BİR PERSPEKTİF

Tülay Kaya *

Özet: Bu çalışmada, kent çalışmaları alanında belirli bir döneme damgasını vuran Chicago Okulu ele alınmıştır. Chicago Okulu ya da yaygın kullanımla İnsan Çevrebilimi, erken 20. yüzyılda Amerikan sosyolojisinde kent çalışmaları alanında hakim yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmada, kent sosyolojisinde bir perspektif olarak Chicago Okulu'nun ortaya çıkışı, Amerikan sosyolojisindeki yeri, temsilcileri ve çalışmaları, Okul'un adını aldığı Chicago kentiyile ilişkili olarak ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca, Okul için kullanılan alternatif isimler olarak ekolojik teori ve insan ekolojisi kavramsallaştırmalarının gerekçelerine yer verilmiş, Hull House sosyal yerleşim hareketi, sosyal hizmet çalışmaları ve reform çalışmaları ile benzerliklerine ve farklılıklarını noktalara değinilmiş ve Okul bağlamında üretilen literatüre örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Chicago, Chicago Okulu, İnsan Çevrebilimi, Amerikan Sosyolojisi.

The Chicago School: A Perspective Peculiar to Chicago

Abstract: This article is about the Chicago School which had a mark on a specific period regarding urban studies. The Chicago School or the commonly known Human Ecology emerged in the early 20th century as the dominant approach to urban studies in American Sociology. The article deals with the emergence of the Chicago School as a perspective in urban sociology, its place in American Sociology, its leading figures and outcomes, in connection with the city of Chicago. Also included in the article are the grounds for the concepts of the ecological theory and human ecology as alternative names for the School; its similarities to and discrepancies with the Hull House social settlement movement, social work and reform movements; and the examples for books and articles produced in the context of the School.

Keywords: Chicago, Chicago School, Human Ecology, American Sociology.

* Araş. Gör. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde I. Dünya Savaşı'ndan 1930'ların ortasına kadar akademisyenler ve öğrenciler tarafından yapılmış kente ilişkin çalışmalar bütünü, yaygın olarak "Chicago Okulu" adıyla anılmaktadır.¹ Okul'un takipçileri Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'yle sınırlı olmasa da, Okul'un filizlendiği ve gelişme imkanı bulduğu kurumsal zemin, sunduğu olanaklarıyla Chicago Üniversitesi'dir. Okul'un kurucuları olarak kabul edilen Robert E. Park ve Ernest W. Burgess gibi isimler, Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün öğretim üyeleridir. Chicago Üniversitesi, ABD'de sosyolojinin ilk kurumsal zemini olmuştur. ABD'deki ilk sosyoloji bölümü, Albion Small tarafından 1892'de Chicago Üniversitesi'nde kurulmuştur. Hemen ardından, 1895'te, Chicago Okulu için olduğu kadar Amerikan sosyoloji tarihi açısından da özel bir yeri olan *American Journal of Sociology* dergisi bölüm tarafından yayımlanmaya başlamıştır. Albion Small, *American Sociological Society*'nin² (Amerikan Sosyoloji Topluluğu) kuruluş aşamasında da aktif olarak yer almıştır. Amerikan sosyoloji tarihinde tüm bu ilklerin hayata geçirildiği Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Chicago Okulu'na da ev sahipliği yapmıştır. Bu bakımdan, Chicago Okulu, Amerikan sosyoloji tarihinde bir eşiği temsil eden Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün bir anlamda ilk ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Kent sosyolojisi literatüründe "insan çevrebilimi" olarak da tanımlanan³ Chicago Okulu'nun çalışmaları, kentin yaşadığı problemler üzerine olmuştur. Dolayısıyla, kent çalışmaları başlığı altında esas olarak yoğunlaştıkları konu, Chicago'nun problemleridir. Bu çalışmada da dikkat çekilmesi amaçlanan başlıca husus, Chicago Okulu kapsamında yapılan kent çalışmalarının, Okul'a adını veren Chicago kentiyile olan sıkı bağlarıdır. O nedenle, Okul'un çalışmalarını, Chicago kentinin kendi serüveni bağlamında değerlendirmek ve Chicago kent tarihine ilişkin birtakım dönüm noktalarına yer vermek bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak, Chicago Okulu'nun oluşum serüveni, yapılan çalışmaların kent alanında yapılan diğer çalışmalardan hangi özellikleriyle farklılaştığı ve Okul'un Amerikan sosyolojisinde edindiği yer bakımından ele alınacaktır. Üçüncü olarak, Chicago Okulu'nun doğuş koşulları,

¹ Andrew Abbott, "Of Time and Space: The Contemporary Relevance of the Chicago School", *Social Forces*, Vol. 75, No. 4 (Jun., 1997), pp. 1149-1182, s. 1153.

² Derneğin ismi daha sonra American Sociological Association (Amerikan Sosyoloji Derneği) olarak değiştirilmiştir.

³ Thomas F. Gieryn, "City as Truth-Spot: Laboratories and Field-Sites in Urban Studies", *Social Studies of Science*, Vol. 36, No. 1 (Feb., 2006), pp. 5-38, s. 12.

temsilcileri ve etkinliğini kaybetme nedenleri ana hatlarıyla açıklanarak, Okul'un Amerikan sosyolojisindeki yeri ve gelenekle ilişkisi ortaya konacaktır.

Chicago Okulu'nun çalışmalarına konu olan Chicago, kentleşme tarihi bakımından ezber bozan şekilde yapılanmış bir kenttir. Kentin kontrol edilemez bir süreçle büyümesi, toplumsal niteliklerini de dönüştürmüştür. Chicago'nun hızla büyümesinde çeşitli faktörler rol oynamıştır. Avrupa'da gerçekleşen Endüstri Devrimi ve Amerika'yı da kapsayan bir coğrafyada yol açtığı ilerlemeler, bu faktörlerin en baskın olanıdır. Örneğin, endüstriyelleşme ve getirdiği yeniliklerle ilişkili olarak ulaşım alanında, özellikle de demiryolu taşımacılığında yaşanan gelişmeler, Chicago'yu bir ticaret merkezi olarak öne çıkarmıştır. Diğer taraftan, İç Savaş da, bu süreci hızlandıran gelişmelerden biri ve en önemlisi olarak değerlendirilir. İç Savaş sonrası süreçte belirli endüstri kollarının merkezi haline gelen Chicago, nihayetinde bir finans ve kültür merkezi olarak ABD'nin ikinci büyük kenti olma konumuna ulaşmıştır.

Kuzey'in topyekun zenginleşmeye başladığı ve ABD'nin dünyanın geri kalanı için bir cazibe merkezi olduğu bu dönemde, Chicago, modernliğin temsilcisi olarak ABD imajının kendisinde somutlaştığı bir form olarak ortaya çıkmış ve özellikle vaat ettiği yaşam ve çalışma koşullarıyla, hemen her coğrafyadan insanların akın ettiği bir şehir haline gelmişti. Bu koşullar, en çarpıcı ifadesini, Upton Sinclair'in 1906'da yayınlanan *The Jungle*⁴ isimli çalışmasında bulur. Chicago'da gelişen sanayi alanlarından biri olarak et endüstrisi ve koşullarının konu edildiği romanında, Sinclair, ABD'nin bir cazibe merkezi oluşunu şu sözlerle dile getirmektedir:

“Amerika'da zengin de olsa, fakir de olsa insan özgürdür denirdi. Orduya katılması gerekmezmiş; namussuz yöneticilere rüşvet vermesi gerekmezmiş. Canının istediğini yapar, herkes gibi adamdan sayılırmış. Bu nedenle Amerika sevdalılarının ve gençlerin rüyalarına girerdi. Yol parası bir bulunsa dertleri sona ermiş olurdu.”⁵

Chicago, romanda resmedildiği şekliyle söz konusu Amerika algısının kendisinde somutlaştığı kentler arasında ilk sıralarda yer alıyordu.

⁴ Türkçesi *Chicago Mezbahaları* adıyla May Yayınevi tarafından 1968'de yayınlanmıştır.

⁵ Upton Sinclair, *The Jungle*, Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1988. Aktaran, Ayşe Lahur Tunç, “Çengelde Sallanan Amerikan Rüyası”, *Doğu-Batı*, Yıl:10, Sayı: 42, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2007, s. 37.

Daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak için Chicago'ya gelenler arasında Güneyli siyahiler başı çekiyordu. 1910-1930 arasında, kırsal Güney'den endüstrileşmiş Kuzey'e bir milyondan fazla Güneyli siyahinin göç ettiğinden söz edilir. I. Dünya Savaşı itibarıyla, Chicago'daki Güneyli siyahilerin nüfusu en üst noktasına ulaşmıştı. Üç yıldan daha az bir sürede Chicago'daki siyahi nüfusun iki katına çıkmış olması oldukça çarpıcıdır.⁶ Güneyli siyahiler eski yurtlarında sahip olamadıkları haklara ve daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak umuduyla Chicago'ya göç ederlerken, göç hareketinin ulaştığı boyut bu süreçte kontrol edilmesi güç bir sorun haline almış ve siyahi göç dalgası Chicago'nun siyah ırk karşıtı bir bölge olarak isim yapmasıyla sonuçlanmıştı. Problemlerin ve çatışmaların görülmeye başlamasıyla birlikte, "ırkçılık", sosyal yaşamı derinden etkileyen bir mesele olarak gündeme geldi. Irk ayrımcılığı, yeni gelen siyahilerin nerede yaşayacağını da belirliyordu. Yeni gelen siyahiler daha önce gelenlerin yanına yerleşmek zorunda kalıyordu ki, 1920'lerin sonlarına gelindiğinde "black belt" (siyah kuşak) olarak adlandırılan zenci yerleşim bölgesi ortaya çıktı.⁷

19. yüzyılın sonunda insanların ABD içinden olduğu gibi dışından da kitleler halinde Chicago'ya göç etmeleri neticesinde karşı karşıya kalınan problemler, sadece Güney'den gelen siyahilerin durumu ve bunlara yönelik ırkçı hareketlerle sınırlı değildir. Chicago'nun dünyanın her yerinden aldığı yoğun göçle oluşan nüfus belirli özellikler göstermekteydi. Her şeyden önce, bu nüfus, ağırlıklı olarak kırsal kökenliydi ve geride bıraktıkları yurtlarını da bir anlamda yanlarında taşımışlar, geleneklerini beraberlerinde getirmişlerdi. Bu haliyle Chicago, çok farklı desenler barındıran bir kenttir. Arkası kesilmeyen göç dalgalarıyla nüfusun bileşiminin değişmesinin yanı sıra, mevcut kent donanımı da bu hıza teknik bakımdan ayak uyduramamıştır. Neticede, sağlıksız yaşam koşulları ve bu koşullarla bağlantılı yeni problem alanları ortaya çıkmıştır.

Daha iyi şartlarda çalışmak ve yaşamak için gelen göçmen gruplarının yerleşim yerleri, birçok bakımdan oldukça sağlıksızdı. Çok hızlı bir şekilde inşa edilen bu yerleşim yerleri, yeni problemlerin de kaynağı oldu. Yaşam kalitesinin

⁶ Erdiç Durmuş, "Chicago at the Turn of The Century: Dynamism, Momentum and Power", Republic of Turkey Yuzuncu Yıl University Institute of Social Sciences English Language and Literature Department, PhD Thesis, Van, 2008, s. 4.

⁷ Raquel L. Farmer-Hinton, "The Chicago Context: Understanding the Consequences of Urban Processes on School Capacity", *The Journal of Negro Education*, Vol. 71, No. 4 (Autumn, 2002), pp. 313-330, s. 315-316.

düşüklüğü, salgın hastalıkları ve güvenlikle ilgili sıkıntıları da beraberinde getirdi. Tüm bunlara, daha iyi yaşam şartları elde edeceklerinden emin olarak gelen göçmenlerin çoğunun İngilizce bilmemeleri neticesinde emeklerini ucuz pazarlamak zorunda kalmaları da eklenince, Chicago, birçok politik eyleme de ev sahipliği yapan bir kente dönüştü.⁸ Hızla gelişen ve kalkınan Chicago bütün dünyayı büyülerken, bu gelişmeler sonucunda acilen çözülmesi gereken problemlerle karşı karşıya kalan Amerika ise şehirlerinden korkuyordu.⁹

Bu çerçevede, bir ticaret merkezinden endüstri merkezine dönüşen Chicago'nun acil çözüm bekleyen problemleri çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Demektir ki, söz konusu araştırmaları başlatan olgu, problemleriyle Chicago kentidir. Bu olguyu açmak gerekirse, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında, Chicago, hızlı endüstrileşmenin beraberinde getirdiği toplumsal huzursuzlukla sonuçlanan çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmıştır: Yoğun göç, etnik çatışmalar, ırkçı hareketler, işsizlik, çeteler, yüksek suç oranı, düşük yaşam koşulları, evsizlik, fakirlik, salgın hastalıklar, plansız şehirleşme ve kenar mahalleler... Bu problemler çerçevesinde Chicago kadar üzerine araştırma yapılan bir başka kent bulmak güç görünüyor. Öyle ki, Chicago, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, şehir planlamacıları ve hatta edebiyatçılar gibi farklı disiplinlerin temsilcileri tarafından ele alınmıştır. İşte bu cazibenin sosyolojideki karşılığı da Chicago Okulu'nun ortaya çıkışı olmuştur.

Chicago Okulu'nun araştırmalarına konu olan problemler, elbette sadece Chicago'ya özgü değildir. Dolayısıyla, kente dair sefalet ve yoksulluk gibi olumsuz yaşam koşullarının saptanması ve kentin problemlerine çözüm arama motifi ilk kez Chicago Okulu'yla ortaya çıkmış değildir. 19. yüzyıl sonundan itibaren, kent çalışmaları adı altında toplanabilecek çeşitli çalışmalar, sosyal survey, sosyal hizmet ve reform gibi başlıklar altında Chicago Okulu'ndan başka gruplar tarafından da yapılmıştır. Chicago'yu farklı kılan husus, bu problemlerin kısa sürede kentin toplumsal bütünlüğünü tehdit edecek boyutlara ulaşmış olmasıdır. Chicago Okulu temsilcileri, problemleri acil çözüm bekleyen kenti hasta bir insan bedeni gibi algılamış ve tıp doktorlarının mesleklerini icra etmelerine benzer bir yaklaşım sergilemişlerdir. Diğer taraftan, tüm bu

⁸ 1886'daki Haymarket İsyanı.

⁹ Nelson Manfred Blake, *A History of American Life and Thought*, McGraw-Hill Series in American History, USA: McGraw-Hill Company, 1963, s. 364.

çalışmaların varlığı bağlamında, 1918-1936 arasında etkin olduğu düşünülen¹⁰ Chicago Okulu'nu sosyal surveyciler ve Muckraker'lardan, sosyal hizmet çalışmalarından ve genel olarak reform çalışmalarından ayıran özelliklerinin ya da bunlarla ortak yanlarının neler olduğu da bu çerçevede bir açıklama gerektirmektedir.

Ayda Yörükan, Muckraker'ları¹¹, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında şehir hayatında görülen problemleri aşmak için araştırmalar yapan sosyal surveyciler olarak tanımlar.¹² Yörükan'a göre, Muckraker'lar, göçle gelen nüfusun büyük endüstri merkezlerinde birikmesi sonucunda oluşan şartlarla ilgileniyorlardı.¹³ Yine, kent problemlerinin saptanması ve çözüm önerileri geliştirilmesi bakımından dönemin en aktif isimlerinden biri olarak Jane Addams'ın adından sıklıkla söz edilir. Murat Güvenç, Jane Addams'ın 1900'lerin başında Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün ilk kadın mezunlarından olduğunu belirtir. Güvenç, fakirliğin kökenini araştırdığını ve bu çerçevede haritalar çıkardığını hatırlatarak, Jane Addams'ı¹⁴ sosyal hizmetler disiplininin kurucusu olarak tanıtmıştır.¹⁵ Craig Calhoun ise, Jane Addams'ın kurucuları arasında yer aldığı Chicago'daki Hull House'un, Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün sosyal ve entelektüel dokusunu oluşturduğunu ileri sürer.¹⁶

Hull House, göçmenlerin kişisel gelişimlerine destek olmak için 19. yüzyılın sonunda Chicago'da kurulmuş bir sosyal yerleşim evidir.¹⁷ Hull House ve

¹⁰ Norbert Wiley, "Peirce and the Founding of American Sociology", *Journal of Classical Sociology* 2006; Vol 6, <http://jcs.sagepub.com/cgi/content/abstract/6/1/23,05> Şubat 2010'da girildi, s. 24.

¹¹ Sözlük karşılığı, "kamu örgütlerinin kamu çıkarlarına ters düşen uygulamalarını araştırarak bunları açıklamak amacıyla güden gazeteci"dir.

¹² Ayda Yörükan, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, Der. Turhan Yörükan, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s. 69. (Söz konusu çalışma, *Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri: Temel Kavramlar, Teoriler ve Problemler* adı altında 1968'de İmar ve İskan Bakanlığı, Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi'nce yayınlanmıştır.)

¹³ Ayda Yörükan, "İnsan Ekolojisinin Gelişme ve Problemleri", *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 13-14, 1958-1959, s. 153-154.

¹⁴ *The Hull House Maps And Papers: A Presentation of Nationalities and Wages in a Congested District Of Chicago*, New York: T.Y. Crowell, 1895. Bu çalışma, Jane Addams'ın Chicago'daki gettonun ekonomik koşullarına ilişkin yaptığı araştırmadır.

¹⁵ Prof. Dr. Murat Güvenç'in İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde düzenlenen "Sosyoloji Günleri" Konferans dizisinin 21.10.2009 tarihli 13. toplantısında "Sosyal Bilim Araştırmalarında Yeni Açılımlar" başlıklı sunumu.

¹⁶ Craig Calhoun, "Sociology in America: An Introduction", *Sociology in America a History* (ed.) Craigh Calhoun, ASA Centennial Publication, the University of Chicago Press, 2007, USA. s. 16.

¹⁷ Dilek Dalyanoğlu, başlangıçta komşuluk merkezleri, yerleşim merkezleri olarak adlandırılan bu yerlerin, şimdilerde toplum merkezi olarak adlandırıldığı belirtilir. "Toplum Merkezi Hizmetlerinin Kadının Kente

"settlement movement" olarak adlandırılan sosyal yerleşim hareketinin daha çok sosyal hizmetlerin tarihçesinde yer aldığı düşünülse de, Calhoun'un, Hull House'un yerleşim hareketinin katkılarıyla birlikte 19. Yüzyılın sonunda tamamıyla sosyoloji içinde düşünölmeye başlandığına dikkat çekmesi ayrıca önemlidir. Calhoun, bu tür sosyal hizmetlerle uğraşanların kendilerini sosyolog olarak tanımladıklarını ve Hull House mensuplarının sosyoloji alanında aktif olduklarını belirtmiştir. Calhoun, Addams'ın *American Journal of Sociology*'de yayınlanan makalelerini ve kitaplarına ilişkin değerlendirmelerini de söz konusu hareketin sosyolojiyle ilişkisine örnek olarak gösterir. Aynı şekilde, Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün kurucusu Albion Small'un Hull House'da "The Social Philosophy of Jesus" (İsa'nın Sosyal Felsefesi) başlıklı dersler vermiş olmasını da örnek gösterir. Hatta bir adım ileri giderek, Small ve Giddings gibi sosyologların sosyal yardım çalışmalarına bilimsel bir temel bulmak için akademik bir pozisyon edindiklerini ileri sürer.¹⁸

Patricia Lengermann ve Gillian Niebrugge'a göre, Jane Addams, sosyal yerleşim hareketinin başını çeken isimlerdendir ve Jane Addams'ı temel teorisyeni olarak tanıttıkları "yerleşim sosyolojisinin" (settlement sociology) geliştirdiği zengin metodolojiye dikkat çekerler.¹⁹ Sosyoloji 1895-1930 yılları arasında akademide kendisine bir zemin edinirken, "yerleşim sosyolojisi" de büyük kentlerde kurulan Hull House gibi sosyal yerleşim evlerindeki uygulamalarıyla sosyolojinin uygulamaya dönük yüzü olarak hayata geçirilmiştir.²⁰

Yerleşim sosyologlarının (settlement sociologist), mülakat, anket, katılımcı gözlem, sayım, hatırat ve günlükler, maaş ve geçinme kayıtları, mahkeme raporları, sosyal hizmet raporları, vergi kayıtları, renklendirilmiş haritalar, tablolar, grafikler ve istatistiksel analizler kullanarak ampirik çalışmalar yaptıkları belirtilir.²¹ Amerikan sosyolojisinde akademisyen sosyologlarca

Uyum Sürecine Etkisi" Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Ankara, 2007, s. 8-10.

¹⁸ Craig Calhoun, "Sociology in America: An Introduction", *Sociology in America a History* (ed.) Craigh Calhoun, ASA Centennial Publication, Chicago and London: the University of Chicago Press, 2007, USA. s. 16-17.

¹⁹ Patricia Lengermann ve Gillian Niebrugge, "Thrice Told:Narratives of Sociology's Relation to Social Work", *Sociology in America a History* (ed.) Craigh Calhoun, ASA Centennial Publication, Chicago and London: the University of Chicago Press, 2007, USA, s. 98.

²⁰ Patricia Madoo Lengermann ve Jill Niebrugge-Brantley, "Back to the Future: Settlement Sociology, 1885-1930", *The American Sociologist*, Vol. 33, Number 3, September 2002, pp. 5-20, s.5.

²¹ Lengermann ve Niebrugge, "Thrice Told:Narratives of Sociology's Relation to Social Work", s. 103.

yaygın şekilde kullanılan bu araştırma tekniklerinin öncülüğünün yerleşim sosyologlarınca yapıldığının ifade edilmesi önemlidir. Benzer şekilde, Marjorie L. DeVault da bu tekniklerin kullanımına dikkat çeker ve Addams ve arkadaşlarının yukarıda sayılan tekniklere dayalı olarak hazırladıkları *The Hull House Maps and Papers* isimli çalışmalarının Chicago Okulu'nun ilk ampirik örneği olduğunu ileri sürer.²² Bu, bir anlamda, fakirlik, kent yaşamı, suç, sağlık ve eğitim gibi Chicago Okulu'na özgü olduğu düşünülen konuların ve kullanılan araştırma tekniklerinin sosyal hizmetlerin de ilgi alanına girdiğini gösterir.

Diğer taraftan, Chicago Okulu'na ilişkin son dönemde kapsamlı değerlendirmeler yapan yazarlardan biri olan Andrew Abbott'a göre, her ne kadar Okul'un çalışmaları survey hareketi içinde algılansa da, surveycilerinkinden farklıdır. Ona göre, Chicago Okulu'nun teorik bir yanı da vardır ve ele alınan sosyal gerçeklikler belirli bir zaman ve sosyal bağlam içinde değerlendirilmiştir.²³ Abbott'un Chicago Okulu'nun çalışma biçimine yönelik değerlendirmesi önemlidir. Abbott'a göre, Okul çalışmalarında olaylar izole edilmeden, ilişkisel olarak bir bütün içinde ele alınıyordu ve bu anlamda, Chicago Okulu için *bağlam* çok önemliydi. Abbott, Harvey W. Zorbaugh'ın *The Gold Coast and the Slum*²⁴ isimli çalışmasını Chicago Okulu'nun bu özelliğine örnek olarak verir.²⁵ Yörükân ise, daha erken bir tarihte, kent çalışmaları genelinde bakarak, Jane Addams'ın ve döneminde benzer alanlarda araştırmalar yapanların sosyolog sayılamayacağını belirtir:

“Görülüyor ki bu araştırmacılar, genellikle, şehir hayatı içerisindeki aksaklıkları, işsizlik veya kötü iş şartlarını, sefalet, vb. problemleri ele almışlar ve dikkati bu gibi problemler üzerine çekmek istemişlerdir. Bu bakımdan onları, sosyolog veya ilim adamı olarak görmekten çok, reformcu olarak kabul etmek gerekir...”²⁶

²² Marjorie L. DeVault, “Knowledge from the Field”, *Sociology in America a History* (ed.) Craigh Calhoun, ASA Centennial Publication, Chicago and London: the University of Chicago Press, 2007, USA, s. 158.

²³ Abbott, “Of Time and Space: The Contemporary Relevance of the Chicago School”, s. 1152-1153.

²⁴ Chicago: University of Chicago Press, 1929. Chicago'nun Kuzey bölgesini ele alır. Haritalar, istatistik, mülakat gibi çok çeşitli tekniklerin kullanıldığı bu çalışmada, Kuzey Chicago'nun zıtlıklarla dolu olan bölgesinin bir resmi verilmeye çalışılmıştır.

²⁵ Abbott, “Of Time and Space: The Contemporary Relevance of the Chicago School”, s. 1154.

²⁶ Yörükân, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, s. 71.

Yörükân, söz konusu ayrımı, teorik temelin yokluğuna dayandırmaktadır.²⁷ Bu çerçevede, Chicago Okulu her ne kadar “nicelci” olarak etiketlense de, bu tür değerlendirmelere itirazların olduğunu da görüyoruz. Çalışmalar, yaşanmakta olana yöneliktir, ancak bu, hiçbir şekilde, yapılan çalışmaların kuramdan bağımsız olarak yapıldığı anlamına gelmez. Chicago Okulu'na ilişkin değerlendirmelerde uygulamalı çalışmaların yoğunluğuna dikkat çekilse de, söz konusu çalışmaların teorik temelden yoksun olduğunu söylemek çok doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Robert E. Park'ın, Amerika'nın ilk kent sosyologu ve ilk kent teorisyeni olarak takdim edilmesi bu çerçevede önemlidir.²⁸

Kente ilişkin çalışmalar arasında Chicago Okulu'nun oluşum sürecinin, ABD'de sosyolojinin bilim kimliği elde etme sürecinden farklı değerlendirilmediğini de görüyoruz. Lengermann ve Niebrugge, Amerikan sosyolojisinin kendine özgü bilgi ve teknikleri, diğer bir deyişle bağımsız bir bilim kimliğini ancak 1921'de kazandığını öne sürmektedirler. Bu yazarlara göre, söz konusu aşamaya Chicago Üniversitesi'nden Robert E. Park ve Ernest W. Burgess'in çalışmalarıyla gelinmiştir. Park, öğrencilerin reform arzularını sosyal problemleri çözme ve sosyolojik merakla araştırma yapma motivasyonuna dönüştürmeyi başarmıştır. Böylece, söz konusu dönüşüm, akademik sosyolojinin profesyonel uygulamalarından biri olarak ortaya çıkmıştır.²⁹ Burada vurgusu yapılan çalışma, 1921'de Park ve Burgess tarafından hazırlanan *Introduction to the Science of Sociology* isimli çalışmadır. Bu çalışma, George Ritzer tarafından “gerçekten önemli ilk sosyoloji ders kitabı” olarak değerlendirilir.³⁰ Benzer şekilde, Calhoun da bu çalışmanın yaygın olarak kullanılan bir ders kitabı ve Chicago yaklaşımını benimseyen öğrenciler için bir elkitabı olduğuna dikkat çeker.³¹ Bu çalışma için “green bible” (yeşil incil) benzetilmesi yapılması özellikle ilgiye değerdir.³² Chicago Okulu'nun temsilcilerinin ve eserlerinin ABD'de sosyolojinin kendi sınırları olan bir disiplin olarak somutlaşmasına örnek gösterilmesi ilgi çekicidir.

²⁷ Yörükân, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, s. 72.

²⁸ Park Dixon Goist, “City and “Community”: The Urban Theory of Robert Park”, *American Quarterly*, Vol. 23, No. 1 (Spring, 1971), s. 46-59, s. 59.

²⁹ Lengermann ve Niebrugge, “Thrice Told: Narratives of Sociology's Relation to Social Work”, s. 90

³⁰ George Ritzer, *Classical Sociological Theory*, New York: The McGraw-Hill Companies, Inc., 1996. s. 50.

³¹ Calhoun, “Sociology in America: An Introduction”, s. 27.

³² Neil Gross, “Pragmatism, Phenomenology, and Twentieth-Century Sociology”, *Sociology in America a History* (ed.) Craigh Calhoun, ASA Centennial Publication, the University of Chicago Press, 2007, USA, s. 195.

Robert E. Park ve Ernest W. Burgess, Chicago Okulu'na ilişkin neredeyse tüm yayınlarda temel referanslardır ve Chicago Okulu'yla özdeşleşmiş isimlerdir. Park ve Burgess'e ilişkin değerlendirmelere bakıldığında, Chicago Okulu'nun tarihesinin bir anlamda ABD'de sosyolojinin bir bilim olarak kabul edilmiş serüvenini yansıttığı sonucunun çıkarıldığı görülebilir. Dolayısıyla, Chicago Okulu, Amerikan sosyolojisinin kendi tarihini inşa etmesinde de işlevseldir ve bu anlamda Amerikan sosyolojisinin bir klasiğidir. Calhoun'a göre, Chicago sosyologları Robert Park ve daha sonra Louis Wirth ve Herbert Blumer, diğer sosyoloji versiyonları karşısında bir okul kurmuşlardır. Robert Park ve Ernest Burgess'in başını çektiği yeni jenerasyon, politik bağlantılardan uzaklaşarak, disiplin içi çalışmalarıyla kendilerini öncüllerinden ayırmışlardır.³³ Paul J. Baker da, Chicago Okulu'nun kurucularından kabul edilen Robert Park ve W. I. Thomas'ın Amerikan sosyolojisinin kurucularından farklı bir çaba içinde olduklarına dikkat çeker. Ona göre, Thomas ve Park, saha çalışmasını gündeme getiren ilk sosyologlar olmasalar da, saha çalışmasına karşı bir ilgi ve heves uyandırmışlardır. Öyle ki, Baker, Thomas ve Park döneminden önce ve sonra Chicago'da ihtisas yapan öğrencilerin yaşam öykülerine bakıldığında felsefi tartışmalardan ve reformist aktivitelerden daha az şaşalı teorilere ve ampirik gözlemlere geçişin açık bir şekilde görülebileceğini iddia eder.³⁴

Chicago Okulu'nun kapsadığı dönemin tarihleri konusunda birtakım farklı görüşler olsa da, genel uzlaşa, iki dünya savaşı arası dönem içinde yer aldığı yönündedir. Bu süreç içinde kent bağlamında Chicago temel alınarak yapılmış araştırmalara ve bu araştırmalara ilişkin yaklaşıma Chicago Okulu denilmesinin yanı sıra, ekoloji okulu, ekolojik teori ya da insan çevrebilimi (human ecology) kavramlaştırmaları da kullanılmaktadır. Yörükán, "sosyoloji tarihinde *ekolojik teori* olarak isimlendirilen bu teoriyle birlikte, aynı zamanda, *insan ekolojisi* denilen yeni bir ilmin temelleri de kurulmuş..."³⁵ değerlendirmesini yapar. Chicago Okulu'nun kente ilişkin sistematik ürünü olarak görülen ekolojik yaklaşım, Louis Wirth'e göre, Park'ın 1915 tarihli "*The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in City Environment*" başlıklı makalesiyle başlar.³⁶ Ruth Shonle Cavan'a göre ise, Okul'un yayınları, W.I. Thomas ve

³³ Calhoun, "Sociology in America: An Introduction", s. 20-21.

³⁴ Paul J. Baker, The Life Histories of W. I. Thomas and Robert E. Park, The American Journal of Sociology, Vol. 79, No. 2 (Sep., 1973), pp. 243-260, s. 244.

³⁵ Yörükán, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, s. 74.

³⁶ Louis Wirth, "Human Ecology", The American Journal of Sociology, Vol. 50, No. 6 (May, 1945), pp. 483-488, s. 484

Florian Znaniecki'nin 1918'de yayınlanan "*The Polish Peasant in Europe and America*"³⁷ adlı çalışmalarıyla başlamıştır.³⁸ Abbot da Okul'un çalışmalarını bu kitapla başlatır.³⁹ Konusu göçmenlik olsa da, temelde sosyal çevrenin bireyin davranışına etkisinin araştırıldığı bu çalışma⁴⁰, Martin Blumer'e göre, sosyolojiyi yalnızca kütüphane çalışması olmaktan çıkarıp gözlemlenebilir dünyaya yönlendirmiş olması bakımından bir dönüm noktası olmuştur.⁴¹

Bununla birlikte, Chicago Okulu ya da insan çevrebiliminin kurucusunun özellikle Robert Park olduğu yaygın kabul görmektedir. Wirth, Park'ın, insan çevrebilimini, sosyolojinin bir alt dalı olmaktan çok, sosyal yaşamın bilimsel olarak çalışılabilmesi için gerekli olan bir perspektif, metod ve bilgi olarak gördüğünü açık bir şekilde ifade eder.⁴² Wirth, 1915'lerde Park ve arkadaşları tarafından ilk sistematik formülasyonuna kavuşturulan insan çevrebiliminin, kavramsal çerçeve ve metodlarını bitki ve hayvan ekolojisinden ödünç aldığı belirtir.⁴³ Park, canlı organizmaların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkisini ifade eden bu terimi ve bu terimin şemsiyesi altında yer alan birçok kavramı bir anlamda devşirmiştir. Park ve çalışma arkadaşları Burgess ve Roderick D. McKenzie, bu terimle ilişkili olan yarışma, istila, hakimiyet, segregasyon gibi kavramları, kenti etkileyen fiziksel ve sosyal değişimleri ifade etmek için kent sosyolojisi çalışmalarına uyarlamışlardır. Park, insan çevrebilimi olarak isimlendirdiği bu yaklaşımla, kent toplumunun gelişmelerini tarif etmek için bilimsel bir dil kurmuştur.⁴⁴ Prof. Dr. Korkut Tuna da, Chicago Okulu'na da yer verdiği *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme* adlı çalışmasında, Park'ın kenti nasıl kavradığına dikkat çeker. Park'a göre, kent suni bir yapı değildir, insan doğasının bir ürünüdür.⁴⁵

Chicago Okulu'nun kurucuları, kente dair birtakım ön kabullerle hareket etmişlerdir. İnsan çevrebilimi olarak adlandırılan bu yaklaşıma göre, her şeyden

³⁷ Avrupa ve ABD'de Polonyalı göçmeler arasındaki sosyal düzensizlik üzerine 8 yıllık bir araştırmanın ürünüdür.

³⁸ Ruth Shonle Cavan, "The Chicago School of Sociology, 1918-1933", *Urban Life*, Vol. 11 No. 4, January 1983, s. 407-420, s. 407.

³⁹ Abbott, "Of Time and Space: The Contemporary Relevance of the Chicago School", s. 1153.

⁴⁰ Calhoun, "Sociology in America: An Introduction", s. 27.

⁴¹ Ritzer, *Classical Sociological Theory*, s. 47.

⁴² Wirth, "Human Ecology", s. 484.

⁴³ Wirth, "Human Ecology", s. 483.

⁴⁴ Park Dixon Goist, "City and "Community": The Urban Theory of Robert Park" *American Quarterly*, Vol. 23, No. 1, Spring, 1971, pp. 46-59, s. 51.

⁴⁵ Korkut Tuna, *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1987, s. 59.

önce kent canlı bir varlıktır. İnsan bedeninden bir farkı yoktur. Bir sistem çerçevesinde işler ve zaman zaman arazlar gösterebilir. Sıkıntı noktaları tespit edilip, sistem rayına oturtulabilir. Bitki ve hayvan ekolojisinden ödünç alınan kavramlaştırmalar bu çerçevede kullanılmıştır. Yörükân, söz konusu kavramların bu yaklaşımın kurucularınca kullanılmasının mantığını kısaca şöyle özetler:

“[İ]nsan ekolojisinin kurucuları, esas temelin biyotik yerleşme olduğunu, kültürel yapının ise bu biyotik temel üzerinde yükselen bir üst-yapı olarak görülmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Böyle olunca bitki ve hayvan ekolojisinde kullanılmış olan kavramlar insan ekolojisine de uygulanabilecektir; nitekim uygulanmıştır.”⁴⁶

Bunu biraz açmak gerekirse, insan çevrebilimi yaklaşımıyla kent ekseninde yapılan araştırmalar, nüfusun mekansal dağılımına odaklanmıştır. Kentin farklı mahallelerinin oluşumunun bitki ve hayvan ekolojisinden ödünç alınan kavramlarla açıklanmasını Park'ın sözleriyle özetlemek gerekirse; kent, biyolojik çevrede yaşanan doğal sürece benzer şekilde mahallelere ayrılmıştır ve kentin mahalleleri, kendi bölgesinde yaşamaya en uygun olan bireyleri seçen, ayırıştırıcı bir işleyişe sahiptir.⁴⁷

Bu çerçevede Chicago kentinden bir laboratuvar gibi yararlandıklarına sıklıkla vurgu yapılan Chicago Okulu sosyologları, araştırmalarını ağırlıklı olarak etnografların ve antropologların araştırma tekniklerden yararlanarak yapmışlardır. Louis Wirth, insan çevrebilimcilerinin, canlı olanı, yaşanmakta olanı gerçeğe en yakın şekilde gösterebilecekleri çeşitli haritalar⁴⁸ da geliştirmiş olduklarından söz eder.⁴⁹ Bu haritalarla, yaşanmakta olanı, dolayısıyla sosyal olanı haritalar üzerinden bir anlamda kağıda dökmeye girişmişlerdir denebilir. Dmitri N. Shalin'e göre, insan çevrebilimcilerin nüfusun çevreye uyumunu ve dağılımını gözlemlemede kullandıkları bu haritalar daha sonra okulun alamet-i farikası olacaktır.⁵⁰ Bu haritalarla, bir anlamda sosyal düzensizliği “masaya yatırarak” hakimiyet kurmaya, kontrol mekanizması geliştirmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla, insanların ve müesseselerin fiziksel olarak dağılımını, birbirleri

⁴⁶ Yörükân, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, s. 76.

⁴⁷ Robert E. Park, *Human Communities*, Glencoe, The Free Press, 1952, s. 79.

⁴⁸ Temel haritalar (base map), olgu yeri haritaları (spot map), oran haritaları (rate map)...

⁴⁹ Wirth, “Human Ecology”, s. 485.

⁵⁰ Dmitri N. Shalin, Review: [untitled] Reviewed work: Jane Addams and the Men of the Chicago School, 1892-1918 by Mary Jo Deegan, *Theory and Society*, Vol. 19, No. 1 (Feb., 1990), pp. 127-132, s. 128.

üzerindeki etkilerini tespit etme çabalarının gerisinde, sosyal düzeni tehdit eden unsurları belirleme amacının olduğu anlaşılıyor. Bu çerçevede, mafya, intihar, göçmenlik, gettolar, akıl hastalıkları, boşanma, fakirlik, aile, evsizler, suç ve çocuk suçları gibi alanlarda bir anlamda “tanımlayıcı araştırmalar” yapılmıştır.

Park'ın başını çektiği bu bakış açısı, Chicago Üniversitesi'nde kendine bir taban bulmuş ve kente ilişkin literatürü büyük ölçüde belirlemiştir. Chicago Okulu çerçevesinde belirlenen kentleşme örüntüleri, marjinal gruplar, göç, etnik grupların problemleri ve çatışmaları gibi çalışma başlıkları, Okul'un üzerinde durduğu konuları örnekler niteliktedir: Nels Anderson, *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*⁵¹'de Chicago'daki evsizleri ve serserileri; Edwin H. Sutherland, *Principles of Criminology*⁵²'de suçun kaynaklarını; Edwin Thrasher, *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*⁵³'da Chicago mafyasını; Louis Wirth, *The Ghetto*⁵⁴'da Yahudi gettosunu; Ruth Shonle Cavan, *Suicide*⁵⁵'de intiharı; Clifford R. Shaw *The Jack-Roller: A Delinquent Boy's Own Story*'de suç işleyen çocukları⁵⁶; Paul Cressey, *Taxi-Dance Hall*⁵⁷'da ticarileşen kent yaşamı içindeki eğlence sektörünü, Edward Franklin Frazier, *The Negro Family in Chicago*⁵⁸'da Chicago'daki siyahilerin kölelik geçmişlerinin ailelerinin yapılanmasına etkisini ele alır. Bu isimler ve eserleri, Chicago Okulu denildiğinde ilk akla gelenlerden birkaçıdır.

Chicago Okulu çerçevesinde yapılmış kabul edilen bu çalışmalar, belirli bir perspektiften başka, bazı özellikleri de paylaşırlar: Chicago Üniversitesi'nin yayınları arasında yer alan bu monografi çalışmalarının çoğu, Park ve Burgess'in yönetiminde hazırlanmış doktora tezleridir. Çalışmaların başlıklarından da anlaşılacağı üzere, kent ve kent yaşamı, avantajlarından ziyade problemli bir alan olarak ele alınmaktadır. Yine bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere, Chicago Okulu, kent analizine yönelik bir çerçeve sunmaktadır, ancak bu çerçevenin belirlendiği yer öncelikle Chicago kentidir. Rana Aslanoğlu'na göre de, Chicago Okulu'nun “ilham kaynağı” Chicago'dur. “Chicago kentleşmenin tüm boyutlarıyla incelenebileceği, hızlı büyüme, yayılma, nüfus yoğunlaşması,

⁵¹ Chicago: University of Chicago Press, 1923.

⁵² Chicago: University of Chicago Press, 1924.

⁵³ Chicago: University of Chicago Press, 1927.

⁵⁴ Chicago: University of Chicago Press, 1928.

⁵⁵ Chicago: University of Chicago Press, 1928.

⁵⁶ Chicago: University of Chicago Press, 1930.

⁵⁷ Chicago: University of Chicago Press, 1932.

⁵⁸ Chicago: University of Chicago Press, 1932.

nüfusun heterojenliği gibi özelliklere sahiptir.”⁵⁹ Abbott da, bu yargıyı destekler şekilde, Chicago Okulu’nun ilgilerinin merkezinde neredeyse tamamen Chicago kenti olduğuna vurgu yapar.⁶⁰

Chicago Okulu çerçevesinde yapıldığı kabul edilen araştırmaların kapsamı yalnızca nüfusun mekansal dağılımıyla sınırlı değildir. Kültürel boyutuyla kentlilik tartışmaları da bu kapsama dahildir. Bu merkezde yapılan çalışmalarda sosyal psikolojik bir yan daha ağır basar. Wirth’ün “Urbanism as a Way of Life”⁶¹ başlıklı çalışması bunun en belirgin örneklerinden biridir. Wirth, kentleşmeyi, insanların grup yaşamının bir ürünü olarak tanımlar. Kentteki ilişkileri tarif ederken, sosyal psikolojik bir açıklama modeli kullanmıştır. Wirth’ün bu çalışmasının, sosyolojinin en fazla atıf alan makalelerinden biri olduğu belirtilir.⁶² Floyd N. House’a göre, Wirth’ün 1938’de yayınlanan ancak bazı noktaları Park tarafından daha erken bir tarihte öngörülen bu çalışması tamamen orijinal olmasa da ya da bazı görüşleri bugün artık geçersizleşmiş olsa da, kentleşme konusuna halen anlamlı ve derinlikli bir yaklaşım sunmaktadır.⁶³ Tuna’ya göre ise, “şehir olgusunu bir *hayat tarzı* olarak ele alan Louis Wirth okulun genel çerçevesi içinde kalmakla birlikte şehrin boyutları dışına çıkarak çağdaş uygarlıkla şehir arasında bağlantı kurmayı dener.”⁶⁴

Wirth, “Urbanism as a Way of Life” isimli makalesinde, Akdeniz havzasında yerleşik yaşama geçişle başlattığı Batı uygarlığını kentlerin ortaya çıkışıyla modernliğin son aşamasına getirmiştir ki gelinen noktada modernliğin temsilcisi ABD toplumdur. Wirth’ün bir problematik olarak ele aldığı kentleşme, Amerikan kentlerindeki kentleşmedir. Chicago kentinin tarihini adeta doğrulayan bir kent tanımıdır Wirth’inki. Kent yaşamının sıkıntılarını anlatsa da, esas olarak yaptığı, kentleşme ve büyük kentler üzerinden ABD’yi modernliğin temsilcisi olarak öne çıkarmaktır.

⁵⁹ Rana A. Aslanoğlu, *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa: Asa Kitabevi, 1998, s. 59.

⁶⁰ Andrew Abbott, *Department and Discipline: Sociology at One Hundred*, Chicago: University of Chicago Press, 1999, s. 6, Aktaran *Craig Calhoun*, “Sociology in America: An Introduction”, *Sociology in America a History* (edit) Craigh Calhoun, ASA Centennial Publication, the University of Chicago Press, 2007, USA. s. 21.

⁶¹ Louis Wirth, “Urbanism as a Way of Life”, *The American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 1 (Jul., 1938), pp. 1-24.

⁶² Rupert B. Vance, “Louis Wirth, 1897-1952”, *Social Forces*, Vol. 31, No. 1 (Oct., 1952), s. 96, s. 96.

⁶³ Floyd N. House, Review: [untitled], Reviewed work: “Community Life and Social Policy: Selected Papers by Louis Wirth”, Edited by Elizabeth Marvick Wirth and Albert J. Reiss, Jr., University of Chicago Press, Chicago, 1956, *The American Journal of Sociology*, Vol. 62, No. 5 (Mar., 1957), pp. 524-525, s. 525.

⁶⁴ Tuna, a.g.e., s. 62.

Tuna'nın tanımladığı şekliyle, 1920'li yıllarda Chicago'nun yaşadığı hızlı değişimleri, ekolojik ve sosyal psikolojik bir yaklaşımla, belirli araştırmalar çerçevesinde ele alan sosyologların çalışmalarından kaynaklanan Chicago Okulu'nun⁶⁵ etkinliği çeşitli nedenlerle sona ermiştir. 1932'de Rockefeller'den gelen ödeneğin kesilmesi bu nedenlerden biridir. George Ritzer'e göre, Park'ın 1934'te Fisk üniversitesine gitmek üzere ayrılmasıyla, Okul 1920'lerdeki pırlıltısını kaybetmiştir.⁶⁶ Paul F. Lazarsfeld'e göre ise, Park, Burgess, Thomas ve Ogburn gibi öncülerden sonra söz konusu etkinlik zaten kaybolmuştur.⁶⁷ Yörükân'a göre ise, 1940'lardan sonra

“[E]koloji alanında tenkitçi bir devre başlamıştır. Klasik ekoloji teorisi, Davie⁶⁸, Alihan⁶⁹, Firey⁷⁰ gibi yazarlar tarafından, genellikle kültürel faktörlere yer verilmemiş olması ya da pek az bir yer verilmiş olması bakımından tenkit edilmiştir. Bu durum, yeni teorilerin eskilerden ayrılmasının ve ekolojik teoride ağırlık merkezinin değişmiş olmasının ifadesidir.”⁷¹

Başka birtakım nedenlerden de söz edilir. Bunlar arasında dikkati çeken, entelektüel etkenlerdir. Seymour Martin Lipset, II. Dünya Savaşı öncesinde William F. Ogburn'ün Park ve Wirth'le çatışmasına dikkat çeker.⁷² Bu tür değerlendirmelerin belki de en somut kanıtı, *American Journal of Sociology*'nin karşısında 1936'da *American Sociological Review*'ün yayınlanmaya başlaması ve American Sociological Association'ın (ASA) varlığına rağmen 1930'da The Eastern Sociological Society'in kurulmuş olmasıdır. Bu anlamda, ASA'nın başkanlığını yapmış olan isimlerin Chicago Okulu çevresinden olması özellikle önemlidir.⁷³ Bu karşıtlık sonucunda, cazibesi azalsa da, Chicago Okulu'nun etkinliğinin tamamen ortadan kalkmadığına ve 1950'lere kadar devam ettiği

⁶⁵ Tuna, *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, s. 55.

⁶⁶ Ritzer, *Classical Sociological Theory*, s. 50.

⁶⁷ Paul F. Lazarsfeld, “The Sociology of Empirical Social Research”, *American Sociological Review*, Vol. 27, No. 6 (Dec.1962), pp.757-767, s. 763.

⁶⁸ M.R.Davie, “The Pattern of Urban Growth”, G. P. Murdock'un derlediği *Studies in The Science of Society*, New Haven: Yale University Press, 1937 adlı eserde ss. 133-161 ve G. E. Theodorson'un derlediği *Studies in Human Ecology*, Evanston, Illinois: Row, Peterson and Company, 1961 adlı eserde ss. 77-92.

⁶⁹ M. Alihan, *Social Ecology: A Critical Analysis*, New York: Columbia University Press, 1938.

⁷⁰ W. Firey, *Land Use in Central Boston*, Cambridge: Harvard University Press, 1947.

⁷¹ Yörükân, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, s. 83-84.

⁷² Seymour Martin Lipset, “The State of American Sociology”, *Sociological Forum*, Vol. 9, No. 2, Special Issue: What's Wrong with Sociology? (Jun., 1994), pp. 199-220, s. 212.

⁷³ 1925'de Robert E. Park; 1929'da William F. Ogburn; 1934'te Ernest W. Burgess; 1947'de Louis Wirth ASA'nın başkanlığını yapmışlardır.

dikkat çekilir. Bu dönemde, Okul'un etkin figürü Herbert Blumer'dir. Blumer'in 1952'de ayrılmasıyla, Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü güçlü bir sosyoloji bölümü olmaya devam etmişse de, Chicago geleneğiyle herhangi bir ortak noktası kalmamıştır.⁷⁴

Dönem olarak bakıldığında, I. Dünya Savaşı'nın ardından ABD'de kent sosyolojisi alanında hakim yaklaşım olarak ortaya çıkan Chicago Okulu, tanımsal olarak 1930'ların ortalarıyla sınırlandırılması nedeniyle çok da uzun ömürlü olmamıştır. Bununla birlikte, genel olarak kente ilişkin çalışmalarda Park, Burgess ve Wirth'ün çabaları başta olmak üzere, kente yaklaşımda bir çerçeve ortaya koymuşlardır. Chicago Okulu'nun temsilcileri olarak öne çıkarılan isimlerin yaşam öyküleri bile ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek genişlikte bir literatür oluşturur. Chicago Okulu'na ilişkin literatürün zenginliği ve Okul'un temsilcileri ve eserleri üzerine bugün hala çalışmalar yapıyor oluşu da dikkate değerdir. Chicago Okulu, Amerikan sosyolojisinin kendi iç tartışmaları bağlamında gündemdeyken, ülkemizde ise Chicago Okulu'na ilgi deyimeler düzeyindedir. Bununla birlikte, Chicago Okulu'nun ülkemizde Amerikan sosyolojisindeki yerine benzer derecede yankısının olup olmadığının nedenleri ayrı bir çalışmanın konusudur.

Amerikan sosyolojisi sınırları içinde ve çeşitli yönleriyle kente dair bir yaklaşım olarak ortaya çıkan Chicago Okulu'nun yukarıda çeşitli yönleriyle açıklamaya çalıştığımız tarihçesi, ABD'de sosyolojinin adeta kent problemleri üzerinden yükseldiği izlenimini vermektedir. Chicago Okulu, çalışmaları ve ilgileri çerçevesinde uygulamaya ve sahaya dönük yaklaşımıyla öne çıkarılsa da, yaklaşımın düşünsel kökenleri ve Kıta Avrupa'sıyla ilişkisi, başka bir çalışmanın konusu olacak değerdedir. Diğer taraftan, ABD'de sosyoloji öğretiminin günümüzde sosyoloji ve antropoloji bölümü başlığı altında ya da sosyal bilimler içinde konumlanışı, Chicago Okulu'nun kullandığı araştırma teknikleri temel alındığında çok da şaşırtıcı olmamaktadır. Chicago Okulu, araştırma konu ve teknikleri bakımından sosyoloji, sosyal hizmetler, antropoloji, etnografya gibi alanların benzeşmelerinin en gözle görülür halidir.

Chicago Okulu'nun ana hatlarıyla tanıtılmasının hedeflendiği bu çalışmada, Okulu'un Chicago kentiyile olan bağlantısına ve genel sosyoloji anlayışlarına ilişkin olarak belki de en özlü değerlendirmeyi Lee Braude'nin makalesinde

⁷⁴ Ritzer, *Classical Sociological Theory*, s. 58-59.

buluruz. Braude, makalesinde, Park ve Burgess'in 1924'te yayınladıkları *Introduction to the Science of Sociology*'de yer verdikleri "sosyoloji için merkezi olgu ve merkezi mesele toplumun kontrolüdür" şeklindeki ifadenin "binin üzerinde sayfaya rağmen kolay anlaşılır bir tez" olduğunu belirtir.⁷⁵ Sosyal kontrole yapılan vurgu, Chicago Okulu örneğinde ABD'de sosyolojinin işlevi bakımından gelenekte zaman içinde bir kırılma olmadığını gösterir. Bu, aynı zamanda, bugün gelinen noktada Amerikan sosyolojisinin neden hala Chicago Okulu'nun gösterdiği özelliklere göre değerlendirilmeye devam edildiğine ilişkin bir ipucu da verir.

⁷⁵ Robert E. Park, Ernest W. Burgess, *Introduction to the Science of Sociology*, 2d Ed., University of Chicago Press, 1924, s. 42, Aktaran Lee Braude, " 'Park and Burgess': An Appreciation", *The American Journal of Sociology*, Vol. 76, No. 1 (Jul., 1970), pp. 1-10, s. 1

